

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“ ___ ” _____ 20__ р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 6030508 «Фінанси і кредит»,
спеціалізації «Банківська справа»

за темою:

Діяльність банків на валютному ринку в Україні

Виконавець
студентка 42 групи

Нікіфорова К.В.

Кредитно-економічного факультету

Науковий керівник

Кандидат економічних наук, викладач

Деркач Юлія Борисівна

Одеса 2018

АНОТАЦІЯ

Випускної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Нікіфорової К.В.

Діяльність банків на валютному ринку в Україні

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2018 рік

Випускна робота складається з трьох розділів, висновку, списку використаних джерел та додатків.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти становлення валютного ринку. Проаналізовано підходи науковців до визначення поняття «валютний ринок». Встановлено місце та роль комерційного банку на валютних ринках. Визначено статус банків, як основних учасників організації валютних операцій. Розглянуто функції Національного банку України, як головного органа валютного контролю та валютного регулювання.

Другий розділ присвячений детальному аналізу показників валютного ринку по банківській системі всієї України та окремо на прикладах ПАТ «ПУМБ».

В третьому розділі розглянуто міжнародний досвід валютного регулювання. Визначено валютні ризики, що впливають на діяльність банків. Виділено оптимальні на сьогодні ліміти відкритої валютної позиції для забезпечення стабільного валютного ринку України.

Ключові слова: валютний ринок, валютний курс, іноземна валюта, національна валюта, ризик, комерційний банк.

Рік виконання дипломної роботи: 2017-2018.

Рік захисту роботи: 2018.

Дипломна робота містить 88 сторінок, 3 таблиці, 30 рисунків, список літератури з 52 найменувань.

ANNOTATION

of graduation work for obtaining a bachelor's degree by
Nikiforova K.

The activity of banks in the Ukrainian foreign exchange market

Odessa National University of Economics

Odessa, 2018

The graduation work consists of three chapters, conclusion, references and applications.

The theoretical aspects of the formation of the foreign exchange market are considered in the work. The approaches of scientists to the definition of the concept of "currency market" are analyzed. The place and role of a commercial bank in foreign exchange markets has been established. The status of banks as the main participants in the organization of foreign exchange operations has been determined. The functions of the National Bank of Ukraine as the main body of currency control and currency regulation are considered.

The second section is devoted to a detailed analysis of the currency market indicators on the banking system throughout Ukraine and separately on the examples of PC "PUMB".

The third section examines the international experience of currency regulation. Currency risks affecting the activities of banks are determined. The optimal for today limits of the open currency position are selected to ensure a stable currency market in Ukraine.

Key words: currency market, exchange rate, foreign currency, national currency, risk, commercial bank.

Thesis: 2017-2018.

Defense of thesis: 2018.

Thesis contains 88 pages, 3 tables, 30 figures, a list of literature of 52 titles.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ	7
1.1. Теоретичні аспекти формування валютного ринку в Україні..	7
1.2. Особливості проведення банками операцій на валютному ринку.....	15
1.3. Характеристика сучасного валютного регулювання	21
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ.....	29
2.1. Особливості формування валютного курсу в Україні.....	29
2.2. Аналіз операцій, що проводяться банками на валютному ринку	38
2.3. Оцінка діяльності ПАТ «ПУМБ» на валютному ринку	47
Висновки до розділу 2.....	58
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ ВАЛЮТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	61
3.1. Міжнародний досвід валютної лібералізації на прикладі Польщі	61
3.2. Валютний ризик банку та методи управління ним.....	69
Висновки до розділу 3.....	79
ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	86

ВСТУП

Актуальність роботи. Сьогодні активніша інтеграція України у світове співробітництво обумовлює необхідність ретельного дослідження функціонування її валютного ринку, який забезпечує взаємозв'язок між вітчизняною та світовою економічною системою. Постійна взаємодія на ньому зовнішніх та внутрішніх чинників призводить до миттєвої зміни валютних курсів, прагнень продавців і покупців валюти реалізувати свої потреби. Тому дослідження питань організації валютного ринку України є дуже актуальним.

Валютний ринок та його регулювання займає провідне місце в економічній політиці держави. В залежності від мети влади валютне регулювання може, як прискорювати, так і призупиняти економічний розвиток в країні та впливати на діяльність окремих галузей, підприємств, секторів. Валютні відносини напряду впливають на економічне становище країни на світових ринках та відповідним чином змінюють валютну політику, яку проводить держава.

Дослідженням валютної системи та валютного ринку займалися багато вітчизняних економістів-дослідників, а саме: О. Барановський, О. Береславська, А. Гальчинський, А. Грищенко, А. Демківський, О. Дзюблук, Б. Івасів, А.Крючкова, Б. Лапчук, В. Міщенко, О. Мозговий, О. Петрик, М. Савлук. Теоретичні та практичні аспекти досліджень валютних операцій висвітлені у працях таких вчених, як І. Жиглей, С. Левицька, С. Маслова, О.Пруський та багато інших.

Не зважаючи на те, що в сфері організації операцій на валютному ринку, валютного регулювання та контролю уже і так є досить ємкий обсяг наукових праць та досліджень, дана галузь постійно зазнає трансформацій, тому залишається досить актуальною і потребує постійного розгляду, особливо в період валютної лібералізації, коли частково змінюється діяльність комерційних банків на валютному ринку.

Метою дипломної роботи є узагальнення теоретичних та практичних засад функціонування комерційних банків на валютному ринку України і на прикладі конкретного банку.

Завданнями, які були поставлені при проведенні даного дослідження, стали:

- Вивчення теоретичних основ становлення валютного ринку;
- Обґрунтування законодавчої бази, що регулює проведення валютних операцій;
- Визначення ролі та місця комерційних банків на валютному ринку;
- Аналіз діяльності комерційних банків на валютному ринку загалом по банківській системі та на прикладі ПАТ «ПУМБ» ;
- Вивчення міжнародного досвіду регулювання валютного ринку;
- Дослідити методи уникнення або зниження валютного ризику.

В роботі використовуються *методи* теоретичного порівняння та узагальнення аналізу та синтезу, групування та статистичний аналіз хронологічних рядів параметрів за допомогою електронних таблиць EXCEL, табличний та графічний методи.

Об'єктом дослідження є взаємовідносини між комерційним банком та іншими суб'єктами валютного ринку, що виникають в процесі їх діяльності.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних питань, пов'язаних з діяльністю комерційного банку на валютному ринку.

Інформаційною базою дослідження стали: Закони України, офіційні статистичні матеріали Національного банку України та Державного комітету статистики, офіційний сайт ПАТ «ПУМБ» , наукові публікації та монографічні видання вчених-економістів в області валютного ринку та банківської справи.

ВИСНОВКИ

Успішне функціонування валютного ринку залежить від можливості вільно продавати та купувати валюту. Беручи до уваги проведені дослідження, можемо узагальнити поняття «валютний ринок» як функціонування валютних відносин, які складаються між суб'єктами ринку та контролюються державою, з приводу купівлі-продажу іноземних валют за курсом національної валюти, опираючись на попит та пропозицію на дані валюти.

Вивчаючи історію становлення валютного ринку, можна побачити дуже складну багаторівневу систему економічних відносин, яка містить в собі велику кількість функцій, взаємопов'язаних елементів, ієрархічність будови та інше. Та закономірність, що валютний ринок формується прямо пропорційно процесам розбудови нашої держави та проведення реформ в її економіці, підтверджує взаємозв'язок валютного ринку з функціонуванням даної економіки.

Комерційні банки, які діють у системі організації валютних відносин, здійснюють одну основну функцію – функцію організатора валютних відносин, що реалізує себе через реалізацію таких підфункцій: посередник у валютних конвенсіях, у кредитуванні, у платежах, у переливі валютних капіталів, при виконанні валютно-обмінних операцій та посередництво у реалізації валютної політики. Комерційні банки, забезпечують комплексне обслуговування валютного ринку та його суб'єктів, але головними дієвими учасниками валютних ринків є центральні банки.

Позаяк комерційні банки знаходяться на вирішальному місці у валютному ринку завдяки здібності реалізовувати весь діапазон валютних операцій та забезпечувати результативну організацію валютних відносин за допомогою своїх посередницьких функцій, а центральні банки довершують ключову роль у системі валютного регулювання, то саме завдяки взаємодії таких двох економічних суб'єктів формується кон'юнктура валютного ринку, відбувається організація та виділяється динаміка розвитку системи валютних відносин.

Дослідження нормативно-правової бази регулювання валютного ринку показало, що необхідна термінова реформа в законодавстві. Чинне законодавство навколо декрету КМУ № 15-93 «Про систему валютного регулювання та валютного контролю» від 19.03.1993 р. не відповідає сучасному стану економіки, важке та незрозуміле для сприйняття, має заплутану структуру. Початок проведення валютної лібералізації та прийняття нового ЗУ «Про валюту» спростить законодавчу базу та дасть змогу перейти до вільного руху капіталу в країні. Новий закон має стати основою здійснення валютної діяльності, в якому будуть закладені основні принципи регулювання та знищаться все недоліки.

З кожним роком ростуть потреби суспільства в міжнародних розрахунках. Більша частка валютних операцій в державі відтворюється комерційними уповноваженими банками. Банки сьогодні здійснюють свою діяльність в країні де економіка вважається ринковою, але продовжує демонструвати певні особливості, властиві економіці, що розвивається. Такі особливості характеризуються, але не обмежуються, низьким рівнем ліквідності на ринках капіталу, високою інфляцією та значним дефіцитом балансу державних фінансів та зовнішньої торгівлі.

Після значного погіршення в 2014 та 2015 роках, нинішня політична та економічна ситуація в Україні залишається нестабільною. У 2017 році український уряд продовжував здійснювати всеосяжну програму структурної реформи, спрямованої на усунення існуючих диспропорцій в економіці. Дані події в економіці країни, призводять до зменшення вартості застави по кредитах та інших активних операцій банку.

З метою запобігання подальшої девальвації гривні НБУ вводить ряд обмежень на операції з іноземною валютою, куди входить і заборона виплати дивідендів в іноземній валюті, обов'язковий продаж валютної виручки, деякі обмеження готівкових та безготівкових операцій. Національний банк продовжував дані обмеження декілька разів впродовж 2015-2016рр, але в 2017 році стан банківського сектору нормалізувався (майже всі показники роботи фінансових установ мали позитивну динаміку) та НБУ почав проводити валютну лібералізацію, частково пом'якшуючи дані обмеження.

На підґрунті вищезазначеного банківська система України протягом останніх років пережила досить складні часи. У 2014 році в Національного банку почався період всеосяжного чищення банківської системи, впродовж якого було закрито понад 40% фінансових установ

Вагомим показником функціонування валютного ринку України є обіг іноземної валюти в готівковій формі. За аналізований період 2016-2017 років обсяг операцій з готівковою іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку України показав позитивну динаміку. Максимальна активність даних операцій просліджувалась з травня місяця 2017 року, на той момент обсяг операцій складав 1 161,2 млн.дол.США, а вже в лютому 2017 року – 1 538,2 млн.дол.США.

Протягом 2017 року зберігалася тенденція переваження обсягів продажу іноземної валюти з боку населення над обсягами купівлі. Українці за липень 2017 року продали банкам готівкової іноземної валюти на 830,1млн дол.США при цьому купили - на 502,8 млн дол. США. Таким чином, чистий продаж, тобто перевищення продажу над купівлею, склав 327,3млн дол. В цілому за січень-липень 2017 р населення продало банкам валюти на 1,802 млрд.доларів більше, ніж купило. В 2018 році динаміка зберіглася – населення продає більше готівкової іноземної валюти, ніж купує у банків. У даній статистиці враховуються лише операції фізичних осіб.

Така тенденція зумовлена недостатнім залишком фінансових ресурсів населення та використання валютних заощаджень для фінансування поточних потреб.

Аналізуючи ситуацію на валютному ринку на прикладі банку ПАТ «ПУМБ» можемо зробити висновок, що протягом аналізованого періоду прослідковується тенденція зростання коштів клієнтів в зобов'язаннях банку, як в національній валюті, так і в іноземній. Найбільш питому вагу в залученні депозитів в іноземній валюті займають фізичні особи і на 01.01.18 р досягають максимального свого значення, на 1 001,862 млн. грн. більше, ніж депозитів юридичних осіб в іноземній валюті. Тобто серед юридичних осіб тенденція до вкладів банку дещо менша, але

також спостерігається динаміка росту. Помітно збільшилися вклади в іноземній валюті в 2015 році, можливо це сталося через доларизацію економіки країни.

За аналізований період прибутки банку почали значно знижуватись. Це спричинено кризовими явищами, що відбувалися в банківській системі та економіці країни загалом. За період 2014-2015 рр. під час рекордної девальвації гривні, на різниці курсів банки отримали значний прибуток. З моменту легкої стабілізації національної валюти банк не зазнав збитків, але його чистий прибуток від операції з іноземною валютою досяг мінімального значення в 2017 році.

Аналіз міжнародного досвіду валютного регулювання показав, що на різних етапах економічного розвитку напрямки валютної політики визначаються економічною і політичною ситуацією в країні, станом її платіжного балансу і грошового обігу, а також зовнішніми зобов'язаннями, що впливають з участі цієї країни в міжнародних кредитно-фінансових організаціях.

Використання досить жорстких адміністративно-правових заходів валютного регулювання і валютного контролю обумовлені необхідністю стабілізації валютно-фінансової сфери в кризові періоди розвитку країни. Застосування країнами валютних обмежень і валютного контролю характерно в післявоєнний та післякризовий період, коли необхідно відновлювати економіку або коли необхідно пом'якшити або усунути наслідки поспішної лібералізації валютної сфери.

На даний період Україна на шляху проведення валютної лібералізації. Розглянутій країні – Польщі вже вдалося провести вдалу поступову валютну лібералізацію в період 1990 - 2004 рр. З 2000 року в Польщі курс став вільно плаваючим та не перевищував рівня 4 злотих за 1 дол. США; з 2004 р безперервної інфляційної метою для НБП є інфляція на рівні 2,5% з допустимим коридором коливань +/- 1 процентний пункт. Це означає, що річний індекс споживчих цін в кожному місяці повинен перебувати якомога ближче 2,5%. З 2004 р інфляція двічі опинилася поза межами допустимого діапазона - в 2006 році (1,1%) і в 2008 р (4,3%).

Аналіз міжнародного досвіду валютного регулювання показав, що невід'ємними умовами успішної лібералізації валютної сфери є проведення в країні

макроекономічних реформ з метою вирівнювання структури диспропорцій в економіці, в т.ч. формування ефективної банківської системи і банківського нагляду.

Проведене дослідження показало, що іноземний досвід в даному напрямку є достатньо актуальним та корисним з урахування нарощування процесів стабілізації банківського сектору України.

Польщі вдалося успішно перейти до режиму контрольованої лібералізації завдяки поетапному становленню передумав для зняття обмежень. Добре збалансований банківський сектор пояснюється з одного боку їх розвиненістю, а з іншого боку консервативними регуляціями контролюючих органів фінансової системи. До того ж, вже під час кризи НБП відновив ліквідність на міжбанківському ринку.

Грошово-кредитна політика Національного банку України не завжди була ефективною, тому необхідне її поліпшення за рахунок впровадження антикризового менеджменту на рівні НБУ, стабілізації національної валюти, банківського сектору та інфляційних процесів на основі вивчення зарубіжного досвіду протидії фінансовим кризам, а особливо досвіду Польщі як самої стійкої країни під час фінансової кризи.

Таким чином, можна сказати, що хоч Україна та Польща схожі як країни, але ситуації в економіці та міри Національного банку і уряду були різними. Якщо в Польщі з моменту переходу на плаваючий курс, золотовалютні резерви стрімко пішли вгору, то в Україні з переходом на такий режим валютного курсу – національна одиниця впала, а резерви займають мінімальні значення. Тобто в Польщі були прийняті правильні рішення, що призвело до росту економіки і на сьогоднішній день економічний стан України з Польщею порівнювати не має сенсу: банківський сектор Польщі розвивається в стабільних умовах, не має таких великих валютних ризиків як в Україні, рівень довіри населення високий і т.д.

Операції банків з іноземною валютою є дуже поширеним та прибутковим видом діяльності, але на жаль, в умовах нестабільності національної економіки, а як наслідок і валюти – дуже важко прогнозувати фінансовий результат від здійснення такого виду діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дзюблюк О.В., Пруський О.С. Організаційно-економічний механізм функціонування комерційних банків на валютному ринку: навч.посібник [Текст] –Тернопіль: ТНЕУ, 2008 -296с.
2. Зверяков М. І. Банківський капітал: вимоги Базеля III / М. І. Зверяков, В. В. Коваленко // Фінанси України. – 2011. – № 6. – С. 13-23.
3. Зверяков М. І. Антикризове управління фінансовою стійкістю банку в умовах економічних дисбалансів: монографія / М.І. Зверяков, О.М. Зверяков. – Одеса: ОНЕУ, 2015. – 418 с.
4. Зверяков М.І. Управління фінансовою стійкістю банків / М.І. Зверяков, В.В. Коваленко, О.С. Сергеева. – Одеса: Видавництво «Атлант», - 2014. – 485 с.
5. Міщенко В.І. Банківські операції: підручник -2-ге вид., перероб. і доп./[В. І. Міщенко, Н.Г. Слав'янська, О.Г. Коренєва] –К: Знання, 2007-796 с.
6. Ющенко В.А. Валютне регулювання : навч. посіб./ В.А. Ющенко, В.І. Міщенко.- К:1-го «Знання», КОО, 1999.- 359 с.
7. Экономика. С. Фишер, [Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи] Пер. со 2-го англ. изд. - М.: Дело ЛТД, 1995. — 864 с.;
8. Энг, М.В. Мировые финансы : Пер. с англ. / [Максимо В. Энг, Фрэнсис А. Лис, Лоуренс Дж. Мауер; Ун-т Сент Джон]. - М. : Изд. консалтинговая компания "ДеКА", 1998. - 734 с
9. Пейро М. Международные экономические, валютные и финансовые отношения / под ред. Н. С. Бабинусова; пер. с франц. – М.: Прогресс, 1994. – 496 с.
- 10.Боришкевич О. В. Режими валютного курсу: пошук оптимальності/ О. В. Боришкевич // Банківська справа. – 2014. - № 3-4 (123). - С. 66- 73
- 11.Смолянська О.Ю. Фінансовий ринок: навч.посіб./ О.Ю. Смолянська – К: Центр, 2005.- 384с.
- 12.Савлук М.І. Гроші та кредит: підруч.- (3-те вид., перероб. і доп.) / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін. – К: КНЕУ, 2002.- 335 с.
- 10.Мозговий О.М. Міжнародні фінанси навч . посіб. [Електронний ресурс]/ О.М. Мозговий, Т.Є.Оболєнська. – К: КНЕУ, 2005- 557 с. – Режим доступу : <http://pulib.if.ua/book/69>.
- 11.Маслова С.О. Фінансовий ринок : (навч.посіб.)/ С.О. Маслова, О.А. Опалова.- (2-ге вид, випр.) – К: Каравела, 2003.- 432 с.
- 12.Гальчинський А. Теорія грошей: навч. посіб. / А. Гальчинський. – К.: Основи, 1998. – 415 с.
- 13.Носкова И. Я. Международные валютно-кредитные отношения: учеб. пособие / И. Я. Носкова. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1995.–208 с
- 14.Валютное регулирование в системе государственного управления экономикой: учебник / под ред. В. М. Крашенинникова. – М.: Экономика, 2003. – 399 с.

15. Міжнародні валютно-кредитні відносини: підручник / [А. С. Філіпенко, В. А. Вергун, В. Д. Сікора та ін]; за ред. А. С. Філіпенка. – К.: Либідь, 1997. – 208 с.
16. Михайлів З.В., Гаталяк З.П., Горбаль Н.І. Міжнародні кредитно-розрахункові відносини та валютні операції : (навч. посіб) , Львів, 2004- 243 с.
17. Белінська Я. Можливості наслідки валютно-фінансової лібералізації в Україні// Вісник НБУ. -2006.-1. –С.28-34.
18. Руденко Л. В. Організація міжнародних кредитно-розрахункових операцій в банках: Посібник. -К.: Видавничий центр "Академія", 2002. – С. 193-196.
19. Макаренко А., «Валютный контроль как инструмент стабилизации валютного рынка в Украине». //Вестник НБУ., Ноябрь 2002., - . 36-39. с.
20. Закон України – Про банки і банківську діяльність № 2121-III від 07.12.2000 р. (із змінами та доповненнями)// Урядовий кур'єр – 2001.
21. Дзюблюк О.В., Владимир О.М. Банки у системі організації валютних відносин / Монографія / - Тернопіль : «Терно-граф», 2014. – 296 с.
22. Колодізев О. М. Гроші і кредит : підручник / О. М. Колодізев, В. Ф. Колесніченко. — К. : Знання, 2010. — 615 с.
23. Ю.Б.Деркач, А.М.Кузнецов. Особливості діяльності сучасних банків України на валютному ринку / стаття / - Одеса . [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua>
24. Боринець, С.Я . Міжнародні валютно-фінансові відносини: підручник / С.Я. Боринець. –5-те вид., перероб. і допов. –К.: Знання, 2008. –583 с.
25. Декрет Кабінету Міністрів України - Про систему валютного регулювання і валютного контролю від 19.02.1993 № 15-93 (із змінами та доповненнями) – www.zakon.rada.gov.ua.
26. Пруський О. С. Організація діяльності комерційних банків на валютному ринку України: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: 08.04.01 / Пруський Олександр Станіславович. – Тернопіль, 2006. – 198 с.
27. Луцішін З.О. Стратегія економічної інтеграції України в умовах Фінансової глобалізації// Зовнішня торгівля. - 2009. - № 3-4. - С. 128-131.
28. Кравчина С.В. Экономические науки №3. // Финансовые отношения. Особливості правового регулювання валютних операцій в Україні.
29. Орлюк О.П. Банківське право: навч. посібник. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 376 с.
30. Любунь О.С., Раєвський К.Є. Банківський нагляд: підруч. — К.: ЦНЛ, 2005. — 416 с.
31. Постанова Правління Національного банку України № 140 "Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України" від 03.03.2016 р. [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0140500&16>
32. Закон України –Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті №185\94 від 23.09.1994 р. (із змінами та доповненнями) - www.zakon.rada.gov.ua.
33. Закон України – Про Національний банк України від 20.05.1999 р. (зі змінами та доповненнями) - www.zakon.rada.gov.ua.
34. Офіційний сайт Національного банку України: [Електронний ресурс] - Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=53357806>
35. Чья свобода важнее. НБУ и рынок спорят о валютном законе / Ліга фінанси/

- Україна / [Електронний ресурс] - Режим доступу:
<http://finance.liga.net/economics/2018/3/23/interview/57219.htm>
36. Офіційний сайт Світового банку. [Електронний ресурс]: режим доступу:
<http://databank.worldbank.org>
 37. Морщенок Т. С., Садовська Ю. І. Сучасний стан національної валюти України. [Електронний ресурс]: режим доступу:
http://confcontact.com/2015_04_25/7/7_morschenok.html
 38. Огляд валютного ринку України. [Електронний ресурс]: Режим доступу:
http://www.eba.com.ua/static/members_reviews/xDirect_ukr_16102015.pdf
 39. Банки у системі організації валютних відносин [Текст] : Монографія / [О.В. Дзюблюк, О.М. Владимир]. – Тернопіль : Вид-во ТЗОВ "Терно-граф", 2014. – 296 с.
 40. Офіційний сайт міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.minfin.gov.ua/>
 41. Офіційний сайт ПАТ «ПУМБ» [Електронний ресурс].- Режим доступу:
<https://pumb.ua/ru>
 42. Інтернет –енциклопедія «Вікіпедія» [Електронний ресурс]. –Режим доступу:
<https://uk.wikipedia.org>
 43. Фінансова звітність ПАТ «ПУМБ» [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<https://about.pumb.ua.2017.pdf>
 44. Суэтин А.А. Международные валютно-кредитные отношения.- М.: КНОРУС, 2005.
 45. Офіційний банк Польщі.[Електронний ресур]. - Режим доступу:
<http://www.nbp.pl/>
 46. Журавка Ф.О. Валютна політика в умовах трансформаційних змін економіки України [Текст] монографія/ Ф.О. Журавка.- Суми: Ділові перспективи: ДВНЗ – УАБС НБУ, 2008,-334 с.
 47. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / за ред. Л.І. Федулової. – К. : Основа, 2015. – 512 с.
 48. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків» [Електронний ресурс]: Постанова Правління Національного банку України від 15.03.2004 № 104.- Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>
 49. Щеголева Н.Г. Валютные операции : навч.посібник [Текст]. – М. : Синергия, 2012. – 336 с.- ISBN 5-7958-0090-2.
 50. Аналітичний огляд валютного ринку України. Рейтингове агентство [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://rurik.com.ua/our-research/branch-reviews/4316>
 51. Прогнозування та хеджування фінансових ризиків [Текст]: Монографія [Л. О. Примостка, Н. С. Білань, О. О. Чуб, І. В. Краснова, О. В. Боришкевич]. - — К. : КНЕУ, 2014. — 424 с.- ISBN 978–966–483–903–4
 52. Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах [Електронний ресурс]: Постанова Правління Національного банку України від 12.11.2003 р. №492 зі змінами та доповненнями.- Режим доступу: <https://zakon.help>